

DIỄN hay ĐIỀU

Tôi đã từng thắc mắc về hai chữ “diễn” và “diều”, nhưng thực không có thì giờ tra khảo đến nơi. Một phần vì quá bận rộn với những công việc hằng ngày, một phần vì thói quen đã dùng chữ nào thì nghĩ rằng chữ đó có nghĩa như thế. Hôm nay tôi cảm thấy mình cũng nên tìm hiểu lại hai chữ “diễn” và “diều” để khỏi dùng một cách hồ đồ.

Mỗi lần cần tra khảo một chữ nào, tôi hay dùng một nguyên tắc là tra cứu chữ ấy theo thứ tự thời gian. Theo Giáo-sư Dương Quảng Hàm, ông gọi là “vie des mots” nghĩa là mỗi chữ có một đời sống – từ lúc sinh ra đến đương thời hay là bị lãng quên đi nữa – thì chữ cũng như con người trải qua nhiều thay đổi.

Từ điển Từ và Ngữ Việt-Nam, Nguyễn Lân, 2000

- Không giải thích “diễn binh” và “diễn hành”
- diều binh: nói quân đội, hàng ngũ chỉnh tề, đi đều trước lễ đài và trên đường phố nhân một ngày lễ lớn.
- diều hành: nói đoàn người đi thông thả qua các phố để tỏ thái độ hoặc để đòi hỏi điều gì.

Giúp đọc Nôm và Hán Việt, Linh-mục Anthony Trần Văn Kiệm, 1997

- diều: lượn một vòng; thí dụ: đi diều phỏ, diều binh.
- diều: nhạo; thí dụ: diều cợt.

Việt-Nam Tự-Điển, Lê Văn Đức và Lê Ngọc Trụ, 1970

- diễn binh: phô bày lực lượng binh đội và võ khí trong một cuộc lễ.
- diều binh: diễn binh, điều khiển binh lính mang súng đi biểu diễn.

Hán-Việt Từ-Điển, Đào Duy Anh, 1931

- Không có “diễn binh, diễn hành” hay “diều binh, diều hành”.

Việt-Nam Tự-Điển, Hội Khai-Trí Tiên-Đức, (1920-1930)

- diều: chạy chung quanh; thí dụ: sư diều đàn, diều quân. Nghĩa rộng: bao bọc chung quanh; thí dụ: tường hoa diều quanh hồ, khăn bàn diều lan can.

Đại Nam Quốc Âm Tự Vị, Huỳnh-Tĩnh Paulus Của, 1895

- diễn binh: tập luyện quân binh
- diễn võ: tập nghề võ
- diều binh: trận binh cho thiên hạ coi, cũng là cuộc tập binh.

Ngô Thị Quý Linh

